

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРІВ, БУХГАЛТЕРІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ
ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН»**

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 24 жовтня 2025 р.

**Дніпро
"Середняк Т.К"
2025**

УДК 316.05

Л 93

*Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету
залізничного транспорту (протокол № 10 від 20.10.2025 р.)*

Головні редактори:

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р. філос. наук, професор

Вельш Вольфганг - габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О. – канд. техн. наук, доцент

Панченко В. В. – д-р. техн. наук, доцент

Євсєєва О. О. – д-р. економ. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. 24 жовтня 2025 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. – Дніпро: Середняк Т.К, 2025 – 238 с.

передумовою та умовою аналізованого акту. Її усвідомлення не зведено лише до констатації зазначеного розриву, але передбачає намагання його подолати через прагнення до ідеалу. Прагнення до нього супроводжує усунення всього негідного через технологію самоосуду, як і названа технологія необхідно передбачає погляд на ідеал як на духовне протистояння негідному. У такому разі самоосуд доречно розглядати як духовний інструмент персоналістичної турботи про піднесення у власному «я» особистісного начала.

8. *Боротьбу за особистість слід визнати найважливішим екзистенційно-персоналістичним завданням, що дає змогу позбавитися вірусу духовної деградації, який уразив сучасну цивілізацію. Широко розповсюджені в її просторі моральні пороки так укоренилися в суспільному середовищі, що їхні руйнівні наслідки не помічають багато сучасників і визнають нормами сучасного життя. Актуальність персоналістичної революції, ідея, яку в минулому столітті висунули філософи-персоналісти, не тільки не втратила своєї значущості, а й надзвичайно зросла в сучасному суспільному житті. Щоб суспільство не опинилося на рівні конгломерату скотоподібних істот, названу актуальність необхідно глибоко усвідомити і намагатися здійснити, використовуючи всілякі духовні технології. Від цієї обставини багато в чому залежить подальша доля людства.*

ПЕРЕПЕЛИЦЯ О. М., д-р філос. наук, професор,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

ІІІ МІЖ ПРИНЦИПОМ РЕАЛЬНОСТІ І ПРИНЦИПОМ ЗАДОВОЛЕННЯ: ДИСКУРС СУДНОГО ДНЯ

«Якщо ваше дерево добре, то й плоди його добрі, а якщо ваше дерево погане, то й плоди його погані, бо дерево пізнається по його плодах. Роде гадючий, хіба ви, будучи грішними, можете говорити щось добре? Бо, чим переповнене серце, те говорять уста. Добра людина зі свого доброго скарбу дає добрі речі, а погана людина з поганого скарбу дає погані. Говорю вам: люди дадуть відповідь Судного дня за кожне марне слово, яке скажуть, бо за свої слова будеш визнаний праведним і за свої слова будеш засуджений» (Матв., 12:33-37).

Свою працю «Психоаналіз штучного інтелекту» Ізабель Міллар розпочинає з сюжету про Василіска Роко, що був запропонований на форумі LessWrong користувачем під ніком Роко в контексті дискусії про ризики, що пов'язані з розробками штучного інтелекту (ШІ) [Millar, 2021]. Ішлося про

мисленнєвий експеримент, за яким колись може виникнути гіпотетичний всемогутній штучний надінтелект (до того ж запрограмований як абсолютно доброзичливий до людства), який буде ретроспективно карати тих людей, які не сприяли його створенню і розвитку. Власне такий собі цифровий апокаліпсис / судний день, коли знання про моральний обов'язок мають визначати вчинки людей, які будуть оцінені могутнім суддею, і відповідно людина в цій перспективі, як і у випадку з релігійною етикою, має керуватися страхом перед покаранням і сподіваннями на заслужену винагороду за відповідну (належним чином виконану з усвідомленим моральним наміром) працю. Звісно, нічого аж надто нового тут немає – технологічний розвиток завжди супроводжувався апокаліптичними страхами і моралізаторськими напучуваннями, але симптоматично, що цей апокаліптичний тон і досі лишається актуальним, як, приміром, свідчить нещодавня стаття в «Business Insider» із показовою назвою «AGI-затмарені й прокляті», сенс якої в цілому розкриває її підзаголовок «Готуючись до всемогутнього ШІ, технарі розпалюються, витрачають пенсійні заощадження й будують бункери» [5]. Однак ця стаття добре демонструє, що цей дискурс судного дня вписується між тим, що у фройдистській (транс)дискурсивності концептуалізовано як принципи реальності й задоволення. Але ситуація змодельована так, що йдеться не так про екзистенційний вибір між ними, як про своєрідне зняття їхнього антагонізму, позаяк, виходячи з певної віддаленої перспективи, *тут і зараз* реалізація одного буцімто не суперечить іншому.

От як вибудовується аргументація. По-перше, ідеться про моделювання або симуляцію морального суду, коли ШІ займає, як пам'ятаємо з Ніцше і Гайдеггера, спустошене місце мертвого Бога, але карає вже і не за реальні вчинки, як старозаповітний Бог, і не за думки / бажання, як новозаповітний Бог, а за (не)знання і, що найбільш симптоматично, бездіяльність. По-друге, цей ШІ наче не забороняє задоволення і авжеж не стигматизує щось виключно як гріх, але як *моральний імператив знання* (лаканіанською мовою, Іншого, що ймовірно знає) він примушує діяти у відповідний спосіб лише під тиском / усвідомленням можливості бути покараним, хоча і видає цю діяльність за таку, у якій принцип задоволення не суперечить принципу реальності (зрештою розважливе спілкування з ChatGPT не заборонене). І по-третє, уява про цілком імовірну близькість цього судного дня, себто цей апокаліптичний фантазм фіксує не так / не лише моральну катастрофу чи психічний провал сучасної людини, але радше, як зауважує Славої Жижек, викриває її депресивну зацикленість на

ідеї про власну неспроможність щось суттєво змінити з тим станом речей, що склався [6]. І відповідно, усі три симптоми відбивають логіку капіта(лізм)у, і насправді тієї «насолоди» (jouissance), яку він генерує як процес нестримного зростання, що вимагає активної участі в його розбудові за тим принципом, який добре знайомий кожному, хто мав справу зі ChatGPT: а хочеш ще? «*Ще*», як це розкрив Жак Лакан [3], і є принципом насолоди, як і принципом капіталізму.

Отже, у дискурсі Василіска як симуляції судного дня поєднано відчуття провини і задоволення, через яке на позір переживають сучасну кризу людини того суспільства, яке Бьон-Чхоль Хан називає суспільством досягнень (власне яке і кероване *принципом Ще*) – переживають як імовірну й остаточну катастрофу і як нарешті насолоду від припинення процесу, що здійснюється за *вимогою Ще*. Але головне, що насолода ця саме і міститься в принцип реальності, адже, як зазначає той таки Бьон-Чхоль Хан, саме наша цифрова культура конститує як принципи повсякденного життя самоцензуру й самоконтроль, ба більше, цифровий паноптикон інтерналізує себе, створюючи суб'єктів, які самоексплуатують себе [1]. Отже ІІІ / алгоритм є тим великим Іншим, який вимагає участі (ще і ще (за принципом насолоди) більшої), але так само і самоконтролю. І якщо вже йдеться про алгоритм / машину, здатних до глибокого навчання, тоді й людині, мовляв, варто в нього занурюватися.

Утім головна проблема полягає в тому, що в цій перспективі ми лишаємося в межах антропоцентричного бачення, яке втілено в ототожненні людини з робітником, себто моделюванні та відтворенні трудової етики (як принципу реальності), яку саме і дає змогу подолати технологічний розвиток. Відтак, якщо виходити за межі логіки цього антропоцентричного трудового алгоритму та розуміти когнітивну і чуттєву сфери як значно ширші за фігуру людина=суб'єкт [2], тоді ми маємо вийти по той бік трудової етики, що по суті розділяє працю (добро) і насолоду (зло), але напевно не через ілюзорне їх ототожнення, а через фундаментальне розрізнення. Адже фантазм апокаліпсису саме і викриває реальне бажання – *досить*.

Список використаних джерел

1. Byung-Chul Han. Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power. London, New York: Verso Books, 2017.
2. Hayles N. K. Bacteria to AI : human futures with our nonhuman symbionts. Chicago, London: The University of Chicago Press, 2025. 287 p.

3. Lacan J. The Seminar of Jacques Lacan Book XX: Encore – On Feminine Sexuality, the Limits of Love and Knowledge 1972–1973. London: W.W. Norton & Company, 1998.

4. Millar I. The Psychoanalysis of Artificial Intelligence. Palgrave Macmillan, 2021. 220 p. (The Palgrave Lacan Series).

5. Rob Price. The AGI-pilled and the damned. Bracing for all-powerful AI, techies are getting hot, spending their retirement savings, and building bunkers. *Business Insider*. 2025. Aug 17. URL: <https://www.businessinsider.com/ai-apocalypse-super-preppers-smart-hot-drugs-bunkers-economic-crash-2025-8>.

6. Žižek S. Living in the End Times. London, New York: Verso Books, 2010. 432 p.

ПІКЕТТІ ТОМА,

д-р. економіки, професор,

Вища школа соціальних наук, м. Париж, Франція

ЗА ЕКОЛОГІЧНИЙ СОЦІАЛІЗМ

XX століття було століттям соціал-демократії. XXI століття буде століттям екологічного, демократичного та партиципативного соціалізму. Це твердження може здатися дивним, адже ми живемо в часи, коли всюди переважає тривожна суміш ідентичної ізоляції та зневіреного неолібералізму. Проте я, як і раніше, залишаюся оптимістом. Як я намагався показати у своїй книзі «Коротка історія рівності» [1], рівність – це боротьба. Ця боротьба вже виграна в минулому і може бути виграна в майбутньому, за умови, що ми ретельно зважимо необхідні інституційні зміни та політичні стратегії, які до них приведуть, і, перш за все, не залишимо іншим соціально-економічні питання та роздуми про альтернативну соціальну та економічну систему. Ідеться про надзвичайно політичні питання, які вимагають позиції та залучення кожного окремого громадянина. Тільки якщо ми подолаємо розрив у знаннях і владі та продовжимо колективні соціальні мобілізаційні зусилля минулого, то зможемо знову просунутися на шляху до більшої рівності та гідності і покласти край національно-ліберальному інтермецо (проміжне положення).

Почнемо з найважливішого. Жоден із соціальних, екологічних і планетарних викликів, перед якими ми стоїмо сьогодні, не може бути